

Türkiye - Rusya İlişkilerinde Ortadoğu

(Türkiye - Rusya Yuvarlak Masa Toplantısı, Moskova, 23 - 24 Ekim 2013)

Değerli Katılımcılar,

Uluslararası ilişkilerde son dönemde yaşanan dönüşüm ve değişimin ana eksenini Ortadoğu'daki gelişmeler oluşturmaktadır. Bu bağlamda bölge sadece sahne olduğu olaylar açısından değil, ilgili bölge ve bölge-dışı ülkelerin ilişkilerinde de önemli yer tutmakta ve söz konusu ilişkileri etkilemektedir. Bu tebliğin konusunu da genelde Ortadoğu, özelde ise Suriye'de yaşanan olayların Türkiye - Rusya Federasyonu ilişkilerine yansımalarının analizi oluşturmaktadır. Konunun incelenmesine öncelikle Türkiye - Rusya Federasyonu siyasi ve ekonomik ilişkilerinin temel unsurlarından söz edilerek başlanacak, sonrasında ise tarihsel süreçte ve günümüzde Ortadoğu özelinde Türkiye ve Rusya'nın izlediği politikalar karşılaştırmalı olarak ele alınarak bu politikalar arasındaki benzerlik ve farklılıklar değerlendirilecektir.

Türkiye - Rusya ilişkilerinin analizi bağlamında öncelikle üç temel unsur öne çıkmaktadır. Bunlardan **birincisi** tarihsel süreç bağlamında bakıldığında taraflar arasında karşılıklı ilişkilerde sürekli inişli çıkışlı bir seyir izlendiği ve günümüzde ise artık her iki ülkenin de rekabet ederken işbirliği yapmayı öğrenerek ilişkilerde rekabet ve işbirliğini birbirinin alternatifi olarak değil de bir arada yürütülebilecek süreçler olarak görmeye başlamış oldukları gerçeğidir. Bu çerçevede değerlendirilebilecek **ikinci** unsur Türkiye açısından bakıldığında Rusya ile ilişkiler daha önceleri çoğu zaman Batı ile ilişkilerde bir denge unsuru olarak ele alınırken, şimdilerde söz konusu ilişkilerin Türkiye'nin çok yönlü dış politika oluşumu hedefine uygun olarak daha özerk bir ikili ve çok taraflı ilişkiler yumağı içinde değerlendiriliyor olmasıdır. **Üçüncü** unsur ise günümüzde karşılıklı ilişkilerin ana eksenini hala ekonomik ilişkilerin (enerji dâhil) oluşturması, siyasi ilişkilerin ise taraflar arasında daha yavaş ilerlemesidir. Ancak burada ekonomik ilişkiler ile ilgili olarak da Türkiye aleyhine ciddi bir ticaret açığının mevcut olduğu da unutulmamalıdır.

Öte yandan ikili ilişkiler değerlendirilirken her iki ülkenin farklı bölgesel ve küresel konumları olduğu gerçeğinin de göz ardı edilmemesi gerekir. Türkiye ve Rusya en önemli bölge ülkeleri ve bölgesel güçlerdir. Bunun yanında Rusya BM Güvenlik Konseyi'nin daimi üyelerinden biri olarak küresel düzlemde politikaları etkileyebilecek bir konuma sahiptir. Dolayısıyla Türkiye - Rusya ilişkilerini hem ikili hem de çok taraflı ilişkiler olarak farklı bakış açıları ile değerlendirmek yerinde olacaktır.

Hiç şüpheşiz son dönemde Ortadoğu'da yaşanan gelişmelerin tamamının taraflar arasında yukarıda temel unsurları ele alınan bu ikili ve çok taraflı ilişkilere etkisi olmuştur ve olmaya devam etmektedir.

Türkiye'nin Ortadoğu politikası aslında AKP dönemi dış politika ilkeleri (çok yönlü dış politika, ritmik diplomasi, pro-aktif ve oyun kurucu ülke olma, komşularla sıfır sorun ve demokrasi ve güvenlik arasında denge vs.) doğrultusunda şekillenmiş ve bölge politikasının temel unsurları "bölgeye yeniden müdahil olma", "arabulucu/kolaylaştırıcı olma", "yumuşak güç olarak hareket etme" ve "belirli uluslararası örgütlerde daha aktif rol alma" vs. şeklinde belirlenmiştir.

Öncelikle Ortadoğu'da Arap Baharı olarak adlandırılan süreç hem nitelendirilmesi, hem de değerlendirilmesi açısından oldukça sıkıntılı ve henüz tamamlanmamış bir süreçtir. Yine birbirinden çok farklı ülkelerin çok farklı nedenlerle yer aldığı bu süreci Batılı kavramlarla açıklamaya çalışmak ve şimdiden bazı ülkelerin dış politikalarının bu süreci okumada başarılı ya da başarısız oldukları sonucuna varmak doğru değildir.

Bugün gelinen noktada Türkiye ve Rusya arasındaki ilişkilere bölgeden yansıyan en önemli konunun Suriye meselesi olduğu görülmektedir. Bu konuda öncelikle Türkiye ve Rusya'nın Suriye'ye coğrafî olarak farklı uzaklıkta olduğu, Türkiye'nin komşusu olması ve Suriyeli mülteciler sebebiyle konuya bir şekilde müdahil olması gerektiği gerçeğinin değerlendirilmesi yerinde olacaktır. Öte yandan genel hatları ile bakıldığında aslında bölgede istenen istikrar, barış vs. ise Türkiye ve Rusya'nın Suriye krizini önleme konusunda benzer çıkarlarının olduğunu ileri sürmek de mümkündür. Ancak ülkeler arasında benzer amaçlar mevcut olsa da farklı yaklaşımların olabilmesi de işin doğasına uygundur. Türkiye ve Rusya arasında Suriye krizinin çözümü bağlamında mevcut olan yaklaşım farkları ilişkileri olumsuz etkilemiş olsa bile son kertede bu ikili ilişkilerde bir parantez olarak değerlendirilerek, bunun ilişkilerin farklı boyutlarını olumsuz etkilememesi için taraflarca gereken yapılmaya çalışılmıştır.

Ancak Türkiye - Rusya ilişkilerinde bugün için en önemli husus hala karşılıklı güvenin artırılmasının zorunlu olduğu ve algılamalar söz konusu olduğunda zihniyet değişim ve dönüşümünün uzun zaman aldığı gerçeğidir. Bu bağlamda karşılıklı algılamaların değiştirilmesi, insanlar arasında yüz yüze ilişkilerin çoğalması, ortak evliliklerden doğan her iki dile ve kültüre de hâkim yeni neslin iyi değerlendirilmesi, kamu diplomasisinin geliştirilmesi, öğrenci değişim programlarının daha etkin kullanılması, dil öğreniminin özendirilmesi ve kültür merkezlerinin kurulması en öncelikli amaçlar arasında olmalıdır.

Teşekkür ederim.